

HORVÁTH LAJOS

RUSZOK (ROSZOK, VIKINGEK) A KÖZÉP-DUNA MENTÉN A 9-12. SZÁZADBAN

Köztudott a szakirodalomban, hogy ‘orosz’ népelnevezésünk a koraközépkori ‘rusz’-ból származik, amely eredetileg északi germánt jelentett, főleg ha az hajón Kijevbe érkezett és letelepült. Sőt nemcsak Kijevbe, hanem Krakkóba is. Al Bakri moszlim író 851-ben írta: „Prága városa kőből és mészből épült; áruk dolgában a legnagyobb városok egyike, ahová Krakkó városából rus-ok és saqalibák jönnek áruikkal...” Ebből a közlésből most számunkra az a lényeg, hogy a ruszok és szlávok nem ugyanaz a nép, hanem jól elkülöníthető két népesség.¹

Ez az éles megkülönböztetés még száz év múlva is létezett, hiszen Bírborbanszületett Konstantin a Dnyeperen délre hajózó népeket és zatonyokat a folyón hol rusznak, hol szklavnak titulálja. Maga Benkő Loránd 1998-ban így foglalt állást a kérdésben: „Hogy ‘orosz’ népvnevünknek mi volt az elsődleges jelentése, azt bajos meghatározni. Mindenesetre nem lehet kizárni a szlávtság mellett a kijevei germánságra vagy arra is vonatkozását sem, tekintve, hogy a 9-10. században ezt a jelentését a szlávon és törökön kívüli nyelvekben sem nélkülözte.”²

Jómagam 2002-ben a roszt (ruszt) magyar királyi testőrség földrajzi névhagyatékát kíséreltem meg összegyűjteni. Jelesen a Nógrád megyei Kis- és Nagyoroszi településnevekkel, valamint a Roszd-szigettel foglalkozva bizonyítottam azok rusz, azaz kijevei germán, keleti viking eredetét. Ebben a dolgozatban már említettem, hogy II. Bolgárölő Basileios (976-1025) bizánci császár seregében 6000 lándzsával és pajzzsal felfegyverzett rusz gyalogos harcolt. Ezeket a bizánci császár „kérte” az orosz fejedelemtől, amikor lányát hozzáadta és a fejedelem, I. Vlagyimir meg is keresztelkedett. Ez az orosz kíséret 988-ban érkezett Kijevből Bizáncba, és ettől kezdve az orosz (varég, varang, viking) testőrség évszázados karrierje indult útjára a bizánci császár seregében. Ezzel nem állítjuk azt, hogy ebben a kontin-

gensben nem lehettek szlávok, de meghatározó jellege, minősége rusz, azaz északi germán volt, s Kijevből érkezett.³

Szenthe Gergely 2007-ben foglalkozott az *Inquisitio de theloneis Raffelstettensis* című forrással, melynek keletkezési idejét 903-906 közé teszi a történettudomány.⁴ Nevezett szerző fordításában 2008-ban végre magyarul is megjelent ez a mi számunkra is nagyon értékes forrás. Szenthe Gergely véleménye szerint a forrás ténylegesen korábbi állapotokat rögzített tanúvallomások alapján, mégpedig II. (Német) Lajos, keleti frank király (843- 876) és fia, Karlman (876-880) idejére vonatkozik.⁵

Ez a tanulmány és szövegközlés tovább növeli a lehetőséget számunkra, hogy a Közép-Duna mente rusz, azaz északi germán telepeire nézve következtetéseket tegyünk a már korábban ismert forrásanyaghoz hozzáadva. Nem veszi el kedvünket az sem, hogy Szenthe leszögezte a vámrendeletben említett rugiakkal kapcsolatban: „Rusz kereskedők Duna-völgyi feltűnését az Inquisitio kérdéses szöveghelyén kívül más adat nem is valószínűsíti. A nyugat felé induló »normann« kereskedők tevékenysége – írott és régészeti források alapján egyaránt - a tengerpartra és környékére korlátozódott, és a Baltikumban, illetve Skandináviában meg is található a nyomaik.”

A már említett Krakkóból Prágába, azaz nyugatra menő rusz kereskedők ugyancsak szárazföldön mozognak, távol a tengertől. De Szenthe azért juthatott az idézett álláspontjára, mert nem fedezte fel a Passau és Linz között a vámrendeletben említett Rosdorf településnévben rejlő igen fontos történeti információt. Rosdorf jelentése ugyanis Roszfalu, Oroszfalu, Oroszi stb.

ROSDORF PASSAU ÉS LINZ KÖZÖTT A 9. SZÁZADBAN

Előrebocsátva, hogy a rugiak kérdésében nem kívánunk elmélyedni, azért egy-két mondat róluk szükséges, hiszen a vámrendelet említi őket a kereskedők sorában. A rugiak országa, Rugiland az Odera torkolatától keletre feküdt a tengerparton a 200-as években. A Kárpát-medencei gót uralom idején, 456-473 között a rugiak a gót-ellenes liga tagjaként a Morava és a Dyje völgyében laktak.⁶ Uralmuknak és hatalmuknak, önálló népiségüknek a langobardok vetettek véget az 5-6. század fordulóján.⁷

A 900-as évek elején emlegetett rugiak nagy valószínűséggel már nem lehettek germánok, hanem szlávok, akik a rugiak által korábban lakott területen éltek és kereskedtek. Ugyanolyan jelenséggel állunk szemben, mint

a csehek ‘böhmen’, s országuk Bohemia elnevezése, mely a kelta boiuis törzs nevéből keletkezett, melynek hatalmi szférája Kr. e. 50 körül hullott szét. Vagyis a boiok történelmi szerepének hanyatlása 550 évvel előbb következett be, mint a rugiaké. Mégis az egykori területük neve átszállott a cseh szlávokra, akikkel sohasem találkozhattak.

De az egész rugi-kérdés a vámrendelet vizsgálata, az északi germánok Közép-Duna menti jelenléte szempontjából érdektelen, mert valóban nem a továbbélő rugiak bizonyítják a jelenlétüket a 9-10. század fordulóján, hanem más. Szenthe Gergely leszögezte, hogy „Rusz kereskedők Dunavölgyi feltűnését az Inquisitio kérdéses szöveghelyén kívül más adat nem is valószínűsíti”, ám ennek az állításnak ellene mond maga Rosdorf neve.

A vámrendelet 1. fejezetében olvashatjuk: „Azok a hajók, amelyek nyugat felől, miután áthaladtak a passauai erdőn, vagy Rosdorfnál, vagy bárhol másutt meg akarnak állni és vásárt tartani, vám fejében egy semidragmát, vagyis egy scotit adjanak; ha tovább akarnak menni Linz felé...” Ebből az itineráriumból világosan megállapítható, hogy Passau és Linz között akkoriban lakott volt egy Rosdorf nevű település, ahol időnként a kikötő hajók vásárt tartottak.

Rosdorf, azaz Oroszfalu vásáros hely Passau és Linz között félüton helyezkedett el, a jelenlegi Aschbach mellett. A vámrendelet forrása szerint bizonyosan lakott volt és vásárokat is tartott a 850-900 közötti fél évszázadban és feltételezhetően továbbra is. Ez a településnév elégséges bizonyíték rá, hogy függetlenül a rugiakhoz kapcsolódó vitától, megállapíthatjuk, hogy azaz rusz, északi germán népesség és kereskedő csoport jelenlétét ebben az időben a Dunánál. De nemcsak jelen volt, hanem hajózott is a Duna víziútján. Vagyis viking típusú hajók ekkori forgalma a Dunán feltételezhető.

OROSZVÁR MOSON MEGYÉBEN

Az Anonymus krónikája szerint Árpád fia Zolta a honfoglaláskor a magyarokkal együtt érkezett kijevei ruszok egy csoportjának azt a feladatot adta, hogy a német határon várat építsenek az ország védelmére. Ezt a közlést általános vélekedés szerint a Moson megyei Oroszvárra kell vonatkoztatnunk. Oroszvár a római Gerulata helyén épült fel a Hainburg-Bécs főút biztosítására, az anonymusi hagyomány szerint tehát a 9. század első felében. Középkori német neve Gervell, Kervell, ami lehetne a római Gerulatum név továbbélése is. Felmerült azonban a magyar kölpény, azaz ‘skandináv katonai kíséret’ elnevezés, mely névnek a germán ‘kylfing’ fe-

lel meg. Ebben az esetben a kerfellen népetimológiás német többes számú alak is számba vehető.⁸

Mint látjuk, Oroszvárral kapcsolatban már felmerült a skandináv germánok, azaz kölpények jelenléte a 10. században. Ez a vélekedés, feltételezés azonos a település névből megőrzött orosz népnévvel, hiszen az a 9-11. században inkább vonatkozott kijevi illetőségű északi germánra, mint keleti szlávra. Leszögezhetjük tehát, hogy Rosdorf után a Duna mentén másik viking-varég település Oroszvár volt, amely lehet, hogy korábbi bázisa ennek a népességnek, mint az Árpád vezette magyar nép honfoglalása.

De ha a vámrendelet 903-906 között készült, amely szerint Rosdorf lakott vásárhely volt, akkor a 900-as évek elején épülő magyarországi Oroszvár akár egyidőben is fennállhatott a Passau és Linz közötti viking településsel, és a Duna vízi útján akár még kapcsolatba is kerülhettek egymással.

KIS- ÉS NAGYOROSZI NÓGRÁD MEGYÉBEN

A középkorban Nógrád megyéhez tartozott a jelenlegi Szentendrei-sziget északi csúcsa, maga Vác is, és Nagyoroszi falu. A Dunán lefelé haladva Oroszvártól számítva a következő kijevi germán település Kis-Oroszi lehetett a Rosd-sziget (Szentendrei-sziget) csúcsán, és a vele történetileg szorosan összefüggő Nagy-Oroszi a Börzsöny-hegység keleti lábánál.

Kis-Oroszi falura nézve az első adatunk valószínűleg a dömösi prépostság 1108 körüli, Álmos herceg általi alapításával kapcsolatos oklevélből származik. A prépostságnak adományozott javak sorában szerepel „in Insula in Magna villa” egy eke föld három mansioval. A szövegkörnyezetből arra lehet következtetni, hogy ez a sziget a Rosd-sziget, az említett falu pedig Kis-Oroszi, mely ebben az esetben Nagyfalunak (Magna villa) neveztetik.⁹

Második adatunk szerint Keled, bácsi ispán – aki forrásainkban 1111-1128 között fordul elő – és Mánuel, a Szent Mária egyházat Ros faluval stb. a jeruzsálemi Szent Theodosius monostornak adományozta. Ezt az adományozást III. Béla (1172-1196) oklevélben megerősítette. Honorius pápa (1216-1227) átiratában olvasható: „Szent Mária egyházat Ros faluval, jövedelmekkel és más tartozékaival.” A lokalizációban nagy segítségünkre van a Szent Mária egyház és a Duna egy szigete, mely úgy is értelmezhető, hogy a Szent Mária templom Ros (Rosz) falu plébániatemploma, illetve Ros falu a Szent Mária szigeten álló templom tartozéka és ezeket együttesen ajándékozta Keled, bácsi ispán, aki a Gut-Keled nemzetségből származott.¹⁰

A Nógrád megyei Nagy-Oroszhoz csak kétségek között társítható az az adat, mely szerint 1219-ben „pristaldo Damiano de villa Orsci” (Orsci falubeli Daniján pristaldus) szécsényi peres feleket kísért Váradra.¹¹ Ha mégis Nagy-Oroszra vonatkozik, akkor a településnek ez az első okleveles említése, mely témánk szempontjából nem nagy nyereség. Figyelemre méltó azonban, hogy Bakócz Tamás esztergomi érsek 1505-ben perbe fogta Nagy-Oroszi lakóit mint nemeseket a királyi ítélőtáblán. Az ekkor bemutatott oklevelek szerint a nagyoroszi ruszok (rutének) régtől fogva bírták Velika, Jásztelek és Puszta-Berény nevű pusztákat. Birtoklásuk kezdetét e pusztákra „az idegenek elköltözködésétől fogva” időmeghatározással adták meg.

Az esztergomi érsek nem minden alap nélkül firtatta Puszta-Berény birtokjogát, mert az első okleveles adat szerint 1274 előtt az esztergomi örkanonokság birtoka volt, amelyet az rendszeresen bérbe adott. Vagyis a 13. század második felében már puszta, azaz a rutének számára idegen „berények”, illetve „jászok” már ekkorra elköltöztek, emléküket a helynevekben maradt fenn.¹²

Károly Róbert (1310-1342), I. Lajos (1342-1382) és Zsigmond (1387-1437) királyok a kisorosziak minden vám- és adófizetés alóli mentességét újból és újból megerősítették, kiténik ez I. Ulászló 1441-ben kiadott ugyancsak megerősítő okleveléből, amelyik az előző királyokra hivatkozik. Ezeket a kiváltságokat II. Ulászló 1495-ben és II. Lajos 1516-ban ismét írott formában megerősítette Nagy-Oroszi rusz (rutén) lakóira nézve. A sort folytatta I. Ferdinánd (1526-1564) és II. Mátyás (1608-1619). I. Lipót a Nagy- és Kis-Oroszi „oroszokat” minden addigi kiváltságaikban megerősítette, amit Nógrád vármegyében ki is hirdettek 1688-ban. Kis-Oroszi ügyében Nógrád vármegye át is írt Pest-Pilis-Solt vármegyéhez 1690. márc. 6-án kelt levelében, melyben sérelmezte, hogy a kisorosziakat a kezükben lévő privilégium ellenére fegyveresen kényszerítették a porció megfizetésére.¹³

Mocsáry Antal 1820-ban megjelent munkájában vázolta is a Nógrád megyei Nagy-Oroszi népének kiváltságait és azok eredetét: „A mostani lakosok eleji Kálmán királynak, aki 1096-1114-ig uralkodott, engedelmével mellett Lodomériából, Gallicziából és Orosz Országból költöztetnek ide által, ugyan ezért Orosz-falvának neveztetett ezen hely, s azzal a megkülönböztetett elsőséggel ruháztattak fel lakosai, hogy ők a király kapujánál és ajtajánál ör-kép felvigyázzanak, s a király személyét őrizzék.”¹⁴ Itt tehát, mint Oroszvárnál, ismét adatolható az egykori uralkodói katonai kíséret őrszerepet betöltött harcosainak középkori jelenléte.

A ROSZD-SZIGET ÉS NEMZETSÉG

Amint látjuk, rosz királyi testőrséget telepítettek le uralkodóink a jelenlegi Kis- és Nagy-Orosziba. A jelenlegi nevén Szentendrei-sziget a középkorban a sziget északi csúcsán lévő Rosz faluról kapta a Rosz-sziget nevet, ahogyan (személynévi eredetű) Csepel falu neve adta az egész Csepel-sziget nevét. Úgy látszik, hogy a szigetek folyás iránti felső csúcsain létrejött falvak nevének szigetnévképző szerepe volt a régi magyarságnál.

A mértékadónak szánt akadémiai vélemény szerint a Rosd-sziget és nemzetség neve a rosz gabonaféle nevéből származik, ezért általában Roszd alakban írják ezek előfordulásait a történeti irodalomban, függetlenül attól, hogy az oklevél, a történeti forrás mit tartalmaz. Szerintük a Buzád-nemzetség neve a búzából, az Árpád név az árpából származik.¹⁵ Több száz nomád előkelő nevének ismerete alapján kijelenthetjük, hogy egyetlen egyet sem találtunk, amelynek neve növénynévi eredetű lenne. Azok többnyire ragadozó állatok neveit viselték. A továbbiakban csak a Ros, Rosd-sziget és nemzetség nevével foglalkozunk.

Kijevtől délre folyik és délkeletre a Dnyeperbe ömlik a Rosz folyó. A Kijevi Évkönyv említi az 1146., 1150. és 1151. évnél úgy is, mint a folyó mellékének területi nevét. Velikij Rosztov és más Rosztovok nevének tövében, valamint Rosztyiszlav, Rosztyiszlavics stb. nevekben is ez található meg. A Rusz pedig magát a kijevi központú államot és annak területét jelentette a 10-13. században (Kijevi Rusz).¹⁶

Okkal állíthatjuk tehát, hogy a Rosd-szigeten létező Ros, Rosd királyi testőrfalu nevének hangteste, kiejtése Roszd-sziget, Rosz falu, ami még a 11-12. század fordulóján is óorosz (varég, normann) népességet vagy ilyen jellegű népcsoportot jelentett. Vagyis a Roszd nevű nemzetség is varég, normann származású lehetett valamikor a 10-12. században. A Roszd-sziget, a Roszd nemzetség, a Rosz falu, a későbbi Kis- és Nagy-Oroszi, a Szentendre határában lévő Oroszpatak és Orosz birtok tehát ezekről kapta a nevét. A Kárpát-medencében előforduló sok orosz nevű település közül több eredetileg lehet keleti szláv népességű, de az általunk vizsgált falvak és helynevek a rosztok, vagyis északi germánok hagyatéka, akik Kijevből a honfoglaló magyarokkal érkeztek.¹⁷ Egyébként a 40-50 Orosz, Oroszi stb. településnevünket senki sem válogatta még szét abból a szempontból, hogy eredetileg melyik északi germán és melyik keleti szláv eredetű.

A Rosd-nemzetség legelső okleveles említése 1221-ből való, amikor Rosd nembeli Domokos poroszló Váradon járt. Másodjára 1236-ban említ

tik Szöllös nevű Győr megyei birtok felosztásánál a választott bírák sorában Rusd nembeli Dénest. Ez a Rusd nembeli Dénes 1237-ben Toh-i (de Toh) Dénes poroszlóként tűnik fel veszprémi várnépek ügyében, amikor Kajár helység birtokviszonyait rendezték Uros pannonhalmi apát kérésére Győr megyében. Tápszentmiklós és Szöllös határán Tahi Dénes fogott bíróként volt jelen 1248-ban. Thohu-i Dénes szerviense 1240-ben Apa nevű személy volt. Rosd nembeli Tahi Dénes nyilvánvalóan Tahon, Tahiban lakott és ez a falu volt az ősi, illetve legnagyobb birtoka. Valószínűleg ugyanő birtokos még a Győr megyei Bőnyben 1240-ben.¹⁸

A Rosd nemzetség 13-14. századi okleveles adatait már összegyűjtöttük és feldolgoztuk, itt megismételni nem tartjuk szükségesnek.¹⁹ Feltűnő azonban, hogy a Rosd nemzetségnek nincsenek birtokai a Rosd-szigeten. A nevezett szigeten a Tiborc ispán által alapított monostornak semmi köze sincs a Rosd nemzetséghez, és „nagy” Tiborc, a monostor építtetője nem volt tagja a Rosd nemzetségnek. A napjainkban Szigetmonostor nevű település helyén lévő egykori monostor alapítója, Tiborc ispán 1198-1222 között szerepel a forrásokban.²⁰

ÖSSZEFOGLALÁS

A Közép-Duna mentén Rosdorf, Oroszvár, Kis- és Nagy-Oroszi, Rosd-sziget és nemzetség esetében bizonyítottuk, hogy ezek északi germán, orosz, rusz, azaz viking népeiséggel függenek össze. Az időkeret, amelyben állításunk fennáll, legkevesebb a 9-12. századot foglalja magában. Ez a 300 év az északi germánok, a vikingek nagy korszaka is egyben. A 12. századot meghaladóan a vizsgált településeken sem számolhatunk vikingekkel, mert azok beolvadhattak a déli németekbe (bajorok, osztrákok), a csehekbe-morvákba és a magyarokba. A magyar történettudomány azonban mostanáig sem végezte el a Kárpát-medencei óoroszok tüzetes vizsgálatát, közülük kik az északi germánok, és kik a keleti szlávok.

Figyelemre méltó – például – a Bereg megyei Oroszi (Sárosoroszi), amelyet először 1260-ban említ egy oklevél. A régészeti leletek állítólag a 6-9. században nyugati vagy déli szláv jelenlétet mutatnak ki e területen, illetve ezt támasztják alá a toponímiai adatok is. Viszont a keleti szláv leletek és helynevek teljesen hiányoznak.²¹ Egy ilyen környezetben tűnik fel Oroszi neve, amelynek a lényege a környezetétől való megkülönböztetés. Azaz, amikor ide betelepedett az oroszoknak nevezett akár északi germán, akár

keleti szláv népesség, akkor az teljesen elütött a környezetétől. Ráadásul Borsova vára (Vári) közelében oroszokat (ruszokat) találni a 11-13. században már önmagában is figyelemfelkeltő. Szinte bizonyosra vehető, hogy az egykori Borsova vármegye ispáni várában, annak katonaságában szolgáltak azok, akiket ruszoknak hívtak a környezetük, és akik Orosziban laktak. A térségben ruszinokkal még nem számolhatunk a 9-12. században. Sokkal közelebb járunk a valósághoz, ha Sárosroszi egykori lakóit északi germánoknak tekintjük, akik Kijevből érkeztek katonának egy olyan várhoz, amelyet I. István király (997-1038) szervezett megyeközponttá.²² Ez a történeti kép így állítható össze, így következetes és ésszerű. Különösen abban az esetben, ha meggondoljuk, hogy a 9-13. századból újabb, eddig még ismeretlen írott források előkerülésére már nem számíthatunk.

Elgondolásomat a rusz, viking királyi testőrséggel, határőrökkel kapcsolatban régészeti lelet is megerősíti. Kovács József „előkelő rusz” vitéznek nevezi azt a 10. századi sírban nyugvó, kétélű kard melléklettel ellátott harcost, akinek sírja a királyi központ, Székesfehérvár területén (Rádiótelep) került elő.²³ A város jelentős királyi központ volt már a 10-11. századtól fogva, 1007-ben például itt született Imre herceg. Tehát beleillik a képbe, hogy a fejedelem, a király kíséretében (szlávul druzsinájában) rusz testőrség legyen, s meglepedjen Székesfehérvárott.

Kovalovszki Júlia Visegrádon tárt fel az Árpád-kori temetőben csónakos temetkezést. Ezzel az egyetlen sírral kapcsolatban megállapította: „Az a halvány lehetőség is felmerül, hogy az ispáni székhelyen mint a királyi testőrség tagjai, északi eredetű idegenek is élhettek.” A dolgozatunkban vázoltak képébe nagyon is beleillene egy viking temetkezés az Árpád-kori Visegrádon.²⁴

JEGYZETEK:

¹ Kmoskó Mihály: *Mohamedán írók a sztyeppe népeiről*. 1/2. Bp., 2000. 242.

² Benkő Loránd: *Név és történelem*. Bp., 1998. 61.

³ Horváth Lajos: *Rosz (rusz) királyi testőrség és földrajzi névhagyatéka az Árpád-korból*. In: *Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban*. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Bp.-Zürich 2002. 165.

⁴ Szenthe Gergely: *Gondolatok az Inquisitio de theloneis Raffelstettensis kapcsán. Adatok a Karoling Birodalom keleti irányú szárazföldi áruforgalmának és keleti határainak kérdéséhez*. In: *Világtörténet 2007. tavasz-nyár*, 18-20.

⁵ *A Raffelstetteni vámrendelet (Inquisitio de theloneis Raffelstettensis)*, 903/904-906. Fordította: Szenthe Gergely. In: *Egy elfeledett diadal: a 907. évi pozsonyi csata*. Szerk.: Torma Béla Gyula, Veszprémy László, Bp., 2008. 211-213.

⁶ *Történelmi Világlasz.* Bp., 1991. 20. és 106. II. térképek.

⁷ Bóna István - Cseh János - Nagy Margit - Tomka Péter - Tóth Ágnes: *Hunok-gepidák-langobardok.* Szeged, 1993. 105.

⁸ Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, IV. Bp., 1998. 169-170.

⁹ Györffy *i. m.* 659.

¹⁰ III. Béla emlékezete. Szerk.: Kristó Gyula és Makk Ferenc. Bp., 1981. 102-103. - Önkényesen „Rozs” falunak írták a helynevet, ez így helyesírás történetileg sem állja meg a helyét. Abból a preconcepcióból indultak ki, hogy rozs gabonaféle a jelentése a falu és a sziget nevének, valamint a környékén birtokos nemzetség nevének is. A III. Honorius pápa által hivatkozott oklevelet a Kritikai jegyzékben sem II., sem III. Bélánál nem találtuk meg, vagyis az 1111-1128 között szereplő Keled nevű személy Rosd falujának adományozását akár II. Béla (1131-1141) is jóváhagyhatta!

¹¹ Györffy *i. m.* 282.

¹² Mocsáry Antal: *Nemes Nógrád vármegyének Historiái, Geographiai és Statisztikai Esmértetése*, I. Pest, 1820. 305-310.

¹³ Györffy *i. m.* 659., Mocsáry *i. m.* 317. és OL, E. 281. Budai kamarai adminisztráció, Berichte und Schreiben 1960. “N” március.

¹⁴ Mocsáry *i. m.* 305.

¹⁵ Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára.* Bp., 1983. 63, 605., és *Korai Magyar Történeti Lexikon (9-14. század)*. Főszerk.: Kristó Gyula, Bp., 1994. 59-60, 251, 581, 631 (továbbiakban KMTL).

¹⁶ Bíborbanszületett Konstantin szerint Theophil bizánci császár (829-842) idején: „E földön belül sok folyó van, közülük a legnagyobb a Dnyeszter és a Dnyeper. A Dnyeper felső folyásánál laknak a ruszok (rósz), akik ezen a folyón lehajózva eljutnak a rómaiakhoz.” Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai* II. Miskolc, 1998. 129., és Font Márta: *Magyarok a Kijevi Évkönyvben*, Szeged, 1996. 79, 141, 197. és I. térkép.

¹⁷ Györffy *i. m.* 687-688.

¹⁸ Györffy *i. m.* 694, 702., Erdélyi László: *A pannonhalmi Szent Benedek-rend története.* Bp., 1902. I. 768-769.

¹⁹ Részletesen lásd Horváth Lajos *i. m.* passim.

²⁰ KMTL 631. - A Blazovich László által jegyzett *Szentendrei-sziget* című szócikk teljes egészében nem állja meg a helyét a történeti források tanúsága szerint. Györffy *i. m.* 701-702. - Nem állítja, hogy a Rosd nemzetség monostora! Ugyanakkor a 713. oldali térképen a sziget monostorához R (Rátót) jelet tettek, ami a Ro (Rosd) elnevezése. Pedig ennek a monostornak sem a Rátót, sem a Rosd nemzetséghez semmi köze nincs az eddig előkerült források szerint.

²¹ Kobály József: *Sine ira et studio.* Ungvár, 1998. 34-36.

²² Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* I. Bp., 1987. 534-535, 546.

²³ Kovács László: *Előkelő rusz vitéz egy székesfehérvári sírban.* In: *Kelet és nyugat között.* Szerk.: Koszta László. Szeged, 1995. 291-308.

²⁴ Kovalovszki Júlia: *Csónakos temetkezések az Árpád-korban.* In: *Honfoglalás és régészet.* Szerk.: Kovács László. Bp., 1994- 215.